

University of Groningen

De eer en hoogheid van de staat

|Heringa, Jan

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1961

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

|Heringa, J. (1961). *De eer en hoogheid van de staat: over de plaats der Verenigde Nederlanden in het diplomatieke leven van de zeventiende eeuw*. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

SAMENVATTING EN BESLUIT

1. *Voor het Twaalfjarig Bestand*

De Staten-Generaal leven onder een Engels protectoraat, terwijl ook Hendrik IV een beschermende houding aanneemt en in hun zaken wil meespreken. Zij worden door de vreemde mogendheden niet als souverain beschouwd. Daarom zenden zij slechts gezanten van de tweede rang uit, geen ambassadeurs. Ondanks de onnauwkeurigheid, waarmee men in deze tijd het karakter van diplomaten aanduidt, kan hieraan geen twijfel bestaan. Alleen in 1604 geven de Staten aan hun agent in Engeland de rang van ambassadeur, maar Jacobus I weigert hem als zodanig te ontvangen.

Dat er sinds 1592 een gezant van Hendrik IV in Den Haag resideert met de rang van ambassadeur, wil niet zeggen, dat de koning de Republiek als souverain beschouwt. Hij heeft als koning het recht om ambassadeurs te zenden, ongeacht aan wie.

De rang van den Engelsen ordinaris gezant kan men moeilijk bepalen, omdat de raadsheer van de koningin en later die van koning Jacobus in de Raad van State als zodanig fungeert. Het is verder niet goed mogelijk van alle Engelse extraordinaris bezendingen de rang vast te stellen; de meeste zijn geen ambassades, maar gezantschappen van lagere rang.

De Republiek kan sinds 1596 haar souvereiniteit, behalve met de verlaten van koning Philips, bepleiten met het feit, dat Frankrijk en Engeland in dat jaar een verbond met haar hebben gesloten, hetgeen een erkenning inhoudt van haar zelfstandigheid en vrijheid. Maar pas het verdrag van bestand geeft haar vaste grond onder de voeten. De koning van Spanje en de aartshertogen hebben weliswaar de Staten slechts als vrij erkend voor de duur van de wapenstilstand, maar deze zelf lezen in het tractaat een volledige erkenning van hun onafhankelijkheid, zonder beperking tot de termijn van twaalf jaren. Dit geeft hun ook de vrijheid om de qualiteit van ambassadeur te verlenen aan hun ordinaris gezanten Caron in Engeland en Aerssen in Frankrijk, in het laatste geval na aanmoediging door den koning zelf. Voorts zenden zij Van der Myle als extraordinaris ambassadeur naar Frankrijk en Venetië. Deze drie diplomaten worden ook als ambassadeurs ontvangen, waarbij van belang is, dat Venetië Van der Myle cert met dezelfde ceremoniën als ambassadeurs van gekroonde hoofden, hetgeen duidelijk de erkenning van de Verenigde Nederlanden als souvereine staat inhoudt. Voorts geeft Venetië aan de Staten-Generaal de rang vóór de keurvorsten en de hertogen. Evenzo verleent Hendrik IV aan Aerssen de préséance vóór de ambassadeurs van deze vorsten.

Het diplomatieke ceremonieel van de Staten-Generaal is in deze periode nog weinig nauwkeurig geregeld en van zeer elementaire vorm. In

het algemeen plegen zij enige gedeputeerden af te vaardigen om de gezanten na hun aankomst in het land te Rotterdam of een andere plaats te verwelkomen en te vergasten, waarna de stadhouder van Holland namens hen bij Rijswijk de eigenlijke ontvangst verzorgt. Extraordinaris gezanten van welke rang ook worden daarna in de herbergen van Den Haag, soms ook ten huize van particulieren, volledig gedefroyeerd. De verzorging hiervan berust, evenals allerlei andere werkzaamheden op het gebied van het protocol, bij den agent van de Staten-Generaal. De in Den Haag residerende diplomaten, de gezanten van Frankrijk en Engeland, worden niet gedefroyeerd, maar hebben gedurende hun gehele verblijf vrij wonen. Ter audiëntie worden de gezanten door twee gedeputeerden afgehaald.

2. Van 1609 tot 1639

De Republiek wil in de nu volgende tijd de haar door Hendrik IV gegeven rang bewaren en laat daartoe haar ambassadeurs „vasthouden aan de mantel van de ambassadeurs van Venetië”. De Nederlanden beschouwen zich evenals deze oudere zuster als „een republiek koninkrijken bezittende”; als koninkrijken noemen zij hun overzeese bezittingen.

De titel, die de Staten-Generaal voeren, is een zeer bijzondere: niet de meer gebruikelijke van Serenissimi, maar Hoog Mogenden. Zonder twijfel ligt daarin echter evenzeer de souvereiniteit besloten.

Hendrik IV ontvangt in 1610 een Staatse ambassade met zelfs voor koninklijke gezanten exceptionele eer, en wel omdat hij de medewerking van de Staten nodig heeft voor zijn Cleefse plannen. Maar na zijn dood kiest het regentschap een meer Spaansgezinde koers en nu wordt de plaats van den Staatsen ambassadeur aan het hof bedreigd. Een teken hiervan is, dat men de voorrang wil geven aan den ambassadeur van den hertog van Savoye, die in deze periode, en vooral na 1633, wanneer hij de koningstitel van Cyprus aanneemt, de voorrang voor de Staten-Generaal pretendeert. Na 1621 wordt de Republiek door Frankrijk echter meer ontzien, als gevolg van de omstandigheid, dat de Habsburgse bedreiging weer aanzienlijk is toegenomen. Toch ontvangen haar ambassadeurs van het hof niet dezelfde behandeling als de ambassadeurs van gekroonde hoofden noch de voorrang vóór de ambassadeurs van Savoye.

Merkwaardig is, dat er sinds 1622 voortdurend moeilijkheden met Frankrijk zijn over de curialia, tussen de ambassadeurs te wisselen. De Fransen behandelen de Republiek als een staat van lagere dan koninklijke rang en op dezelfde voet als bijvoorbeeld den hertog van Savoye, die toch een vazal van het Duitse Rijk is. Zij weigeren namelijk aan de Staatse ambassadeurs na hun aankomst de eerste visite te brengen, in hun eigen huis hun de voorrang en de hand te laten en voorts hun de titel Excellentie te geven. Het geschil manifesteert zich het eerst in Venetië, maar

later ook elders. De Staten en hun ambassadeurs laten het Franse optreden veelal over hun kant gaan. De Franse houding piqueert de Staten echter wel en des te ernstiger, omdat Lodewijk XIII in 1639 aan den prins van Oranje de aanzienlijke titel Hoogheid geeft, terwijl hij hun die van Hoog Mogenden weigert en zijn ambassadeurs hen zelfs slechts met Messieurs aanspreken.

Venetië kan zich niet veroorloven aan de Republiek meer eer te bewijzen dan de koning van Frankrijk doet. Het zou daardoor aan zijn eigen waardigheid tekort doen. Daarom beschouwen de Venetiaanse ambassadeurs die van de Staten niet als hun gelijken: zij weigeren hun de titel Excellentie te geven, zelfs nadat de beide republieken in 1619 een alliantie hebben gesloten. Onderlinge bezoeken blijven daardoor vaak achterwege, maar merkwaardigerwijs accepteren de Staten de houding van Venetië in het algemeen, evenals die van Frankrijk. In de jaren 1622—1624 begint er zelfs een uitwisseling van ordinaris ambassadeurs.

De Staten-Generaal erkennen aanvankelijk binnen het Rijk de voorrang van de keurvorsten, dit overeenkomstig de bepalingen van de Gouden Bul van 1356, maar daar Venetië overal, dus ook in het Rijk, de voorrang vóór de keurvorsten pretendeert, gaan zij daar ook toe over, waardoor een „competentie”-strijd ontstaat.

Er zijn voorts moeilijkheden met Polen en wel over de titel van de Staten-Generaal. De koning ontvangt hun ambassadeurs wel als die van de koningen, maar geeft hunzelf ondanks alle vertogen niet de juiste titel.

Er is dus een aantal aangelegenheden, waarover de Staten-Generaal hun opvattingen kenbaar moeten maken. Dit doen zij in het Ceremoniaal van 1639. De omstandigheid, die hen er tenslotte toe brengt, is dat de algemene vredehandeling voor de deur staat. Daar zal hun onafhankelijkheid immers in het geding komen en zij willen er daarom reeds verschijnen in de positie van soevereinen. Het is daarvoor van het grootste belang, dat zij van de mogendheden, die de toon aangeven, de titel van Hoog Mogenden en de juiste behandeling voor hun ambassadeurs ontvangen.

Het Ceremoniaal poneert dus allereerst de soevereiniteit van de Verenigde Nederlanden en leidt daaruit vervolgens hun plaats in de hiërarchie der staten af: na de koningen en Venetië, vóór de keurvorsten en de hertogen, onder anderen den hertog van Savoye. Met de soevereiniteit is ook de titel Hoog Mogenden verbonden. Het stuk moet echter constateren, dat de koning van Frankrijk deze niet geeft. De koning van Engeland doet het wel. Zowel de ambassadeurs van Engeland als die van Frankrijk spreken de Staten-Generaal echter slechts aan als Messieurs.

De Staten eisen voor hun ambassadeurs dezelfde behandeling als ambassadeurs van gekroonde hoofden ontvangen: de eerste visite, na hun aankomst, de hand in het huis van andere ambassadeurs en de titel Excellentie.

Het Ceremoniaal zwijgt over de verhouding tot den keizer en diens gezanten. De Staten staan met hem niet in een geregeld diplomatiek verkeer. Beide partijen observeren tijdens de Dertigjarige Oorlog een feitelijke neutraliteit. Komt er in 1623 een gezant van den keizer in 's Gravenhage, dan ontvangen de Staten-Generaal hem niet, omdat zij in zijn credentiaal zijn aangeduid als imperii fideles, waaruit blijkt, dat de keizer vasthoudt aan de door hen verworpen leenband.

Ook Spanje wordt in het Ceremoniaal niet genoemd. Er is tijdens het Bestand geen enkel diplomatiek verkeer. Met de aartshertogen zijn er wel enkele aanrakingen: in 1621 komt hun gezant Peckius in Den Haag, waar hij als een koninklijk ambassadeur wordt ontvangen. Aan vreemde hoven worden contacten al spoedig vermeden, omdat zowel de aartshertogen als de Staten voor hun ambassadeurs de voorrang opeisen.

Jacobus I van Engeland geeft, zoals men heeft gezien, aan de Staten-Generaal sinds het Bestand de titel Hoog Mogenden en heeft sinds 1609 ook een ambassadeur in Den Haag, maar ontvangt de Staatse ambassadeurs met minder eer dan die van de koningen en van Venetië. Wanneer hij hun gehoor verleent, dekt hij zich meestal niet, hetgeen tot gevolg heeft, dat ook zij ongedekt moeten blijven. Hij laat hen bij de Tower niet door een graaf, maar door een edelman van lagere rang ontvangen. Ook defroyeert hij de extraordinaris ambassadeurs van de Staten niet. Bij verscheidene feestelijke gelegenheden geeft hij aan de Nederlanders minder eer dan zij wensen. Met zijn ambassadeurs aan vreemde hoven zijn er evenwel geen moeilijkheden: zij brengen aan de ambassadeurs van de Staten de eerste visite en geven hun de titel Excellentie.

In 1625 behandelt Karel I ambassadeurs van de Staten echter anders dan zijn vader deed: hij laat hen door een graaf ontvangen en verzoekt hen ter audiëntie zich te dekken. In latere jaren wordt de receptie meestal weer opgedragen aan een baron of een viscount, maar het blijft de gewoonte dat de Staatse heren zich mogen dekken en dat extraordinaris ambassadeurs worden gedefroyeerd.

Sinds 1627 resideert er in Den Haag geen Engelse ambassadeur meer: de Staten hebben besloten aan den Engelsen ambassadeur de toegang tot de Raad van State te ontzeggen en om zijn ontevredenheid daarover uit te drukken, posteert de koning voortaan nog slechts een resident in de Republiek.

Het Haagse ceremonieel maakt in deze periode een beslissende ontwikkeling door. Er komt een hofmeester in functie, die belast wordt met het eerste welkom en het eerste onthaal van de gezanten in Rotterdam en hun vervoer naar Den Haag. Frederik Hendrik wil zich uit de receptie terugtrekken. Onder zijn invloed wordt in 1639 het Ceremoniaal opgesteld en daarin de ontvangst opgedragen aan enige personen van hoge stand, terwijl verder naar buitenlands gebruik tot de instelling van het ambt van introducteur der ambassadeurs wordt besloten.

De Staten-Generaal beschikken zelf nog slechts over een gering apparaat: de karos, waarmee de ambassadeurs worden ingehaald, en de hellebardiers, die deze begeleiden, lenen zij van den prins.

De ambassadeurs worden na aankomst in hun logement verwelkomd door enige gedeputeerden van de Staten-Generaal. Extraordinaris ambassadeurs worden krachtens een resolutie van Januari 1626 niet meer gedurende hun gehele verblijf gedefroyeerd, maar slechts drie dagen, tot hun eerste audiëntie, evenals in het voorgaande jaar in Frankrijk het defroy beperkt is tot de dagen voor de eerste audiëntie. Hetzelfde besluit voert ook voor ordinaris ambassadeurs een driedaags defroy in, hetgeen merkwaardig is, omdat er geen buitenlands voorbeeld voor is aan te wijzen. Mogelijk is het een gevolg van precedenten, geschapen toen men na het sluiten van de alliantie met Venetië (1619) de eerste ordinaris ambassadeurs van die staat in 1623 en 1624 bijzonder wilde eren en hen tot de eerste audiëntie onthaalde.

In 1627 gaan de Staten er toe over voor het defroyement van de ambassadeurs een speciaal huis te huren. De hofmeester, die het onthaal pleegt te verzorgen, wordt ook concierge van dit huis.

Het blijft de gewoonte om aan ordinaris gezanten vrije woning te geven, ook nu er meer diplomaten in Den Haag resideren dan alleen van Frankrijk en Engeland. Holland dringt er herhaaldelijk op aan, hier een einde aan te maken, maar de Staten-Generaal kunnen er moeilijk toe over gaan bevriende vorsten zo voor het hoofd te stoten.

Wanneer de ambassadeurs ter audiëntie komen, geeft de president hun de titel Excellentie, hoewel het internationale gebruik wil, dat de vorst zelf aan gezanten geen titel geeft en ook de doge van Venetië dit niet doet.

Als geschenken geven de Staten-Generaal aan scheidende gezanten van ouds een gouden keten met aangehangen medaille, als hoedanig meestal een triomph-penning wordt gebruikt. In bijzondere gevallen neemt het geschenk de vorm aan van verguld zilveren vaatwerk. In 1628 wordt er een speciale vereringspenning geslagen, die voortaan in verreweg de meeste gevallen wordt uitgereikt.

De Staten overwegen enkele malen de waarde der geschenken te beperken, omdat de uitgaven te groot worden. Tenslotte komen zij in 1626 tot het besluit een vaste voet aan te nemen voor de waarde der vereringen, maar in latere jaren stijgt deze toch voortdurend om omstreeks 1648 de hoogte te bereiken, waarop zij tot 1672 blijft.

Wat de onderhandelingen in Den Haag betreft, de Staten besluiten in 1639, dat conferenties met ambassadeurs, zoals ook elders gebruikelijk is, ten hove plaats zullen hebben, maar kunnen dit niet doorzetten. Voor en na worden de besprekingen ten huize van de ambassadeurs gehouden.

Frederik Hendrik heeft op de ontwikkeling van het ceremonieel van de Staten-Generaal grote invloed. Deze blijkt soms heel duidelijk, zoals in het Ceremoniaal van 1639 en kan soms ook uit de gang van zaken

afgeleid worden. Het is opvallend, dat juist in zijn tijd verscheidene nieuwe regelingen zijn getroffen: de beperking van het defroy en van de waarde der geschenken; de definitieve aanstelling van een hofmeester; het huren van een huis voor het defroyement. Wat zijn eigen positie betreft: hij reguleert ook zijn verhouding tot de ambassadeurs. Zij gaan voort hem volgens oude gewoonte de eerste visite te brengen, maar hij beantwoordt deze niet meer. Wel geeft hij hun in zijn huis en in loco tertio nog steeds de voorrang.

3. Van 1639 tot 1648

In deze periode, waarin de onderhandelingen over de algemene vrede eindelijk op gang komen en ook tot afsluiting geraken, doet Frankrijk in zijn vrees, dat de Nederlanden met Spanje een separate vrede zullen sluiten, eindelijk de zo lang gevraagde concessie inzake de curialia voor de Staatse ambassadeurs. De keizer heeft namelijk aan de keurvorsten en den hertog van Savoye behandeling van hun ambassadeurs als die van koningen toegezegd en Mazarin wil hun niet minder bieden dan de keizer. Maar deze concessies brengen hem ertoe om ook aan zijn bondgenoten de Staten hetzelfde toe te staan.

De koning van Spanje en de keizer komen de Staten inzake de eerbewijzen voor hun ambassadeurs eveneens tegemoet: zij hebben zich erbij neergelegd, dat de Staten-Generaal soeverein verklaard zullen worden en zoeken hen te winnen voor een afzonderlijke vrede.

Ook het geschil met Venetië komt nu tot een eind: omdat de koning van Frankrijk aan de Staten-Generaal de verlangde curialia voor hun ambassadeurs concedeert, kan de Serenissima het zonder bezwaar ook doen.

De competentie met de keurvorsten blijft bestaan. De Staten weigeren op voorbeeld van Venetië hen als gelijken te beschouwen, laat staan hun in het Rijk de voorrang te geven. In Munster bieden de Staatse ambassadeurs evenals die van Frankrijk en Venetië daarom in hun logement en in loco tertio de hand slechts aan den premier van de keurvorstelijke ambassades.

4. Van 1648 tot 1672

Sinds 1648 staan de Staten-Generaal met den koning van Spanje in diplomatiek verkeer, zij het dat zij niet dadelijk de reciprociteit in de vertegenwoordiging betrachten: er resideert wel een Spaanse ambassadeur in 's Gravenhage, maar zij hebben pas sinds 1656 een gezant van de tweede rang, sinds 1664 een ambassadeur in Madrid. De koning en zijn ambassadeurs geven op Frans voorbeeld aan de Staten-Generaal niet de titel van Hoog Mogenden, maar de ambassadeurs van de Staten worden wel met de aan soevereinen verschuldigde eer behandeld.

Heeft het Rijk de onafhankelijkheid van de Verenigde Nederlanden niet willen erkennen, de keizer persoonlijk heeft het wel gedaan. Hij geeft echter evenmin als Frankrijk en Spanje aan de Staten-Generaal de titel Hoog Mogenden, maar vindt wel formules, die hen bevredigen.

Met Frankrijk zijn er geen disputen meer betreffende de curialia voor de ambassadeurs. De ambassadeurs van de Staten worden door het hof echter onveranderd met minder eer ontvangen dan die van Venetië. Een conflict doet zich in 1679 en 1680 voor met betrekking tot het stellen van de erewacht bij de eerste audiëntie van Staatse ambassadeurs. De Staten pretenderen dat deze wacht op dezelfde wijze wordt opgesteld als voor koninklijke ambassadeurs en zoals dat naar hun mening in vroegere jaren ook voor hun ambassadeurs is gedaan. De koning geeft echter pas toe, nadat de Republiek ook harerzijds betreffende het stellen van de erewacht in Den Haag een concessie heeft gedaan.

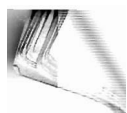
Het Engelse parlement behandelt de Staatse ambassadeurs met dezelfde eer als Karel I. Wanneer de Staten echter tijdens de oorlog in 1653 extraordinaris gedeputeerden hebben gezonden ontstaan er na de verheffing van Cromwell tot protector geschillen over hun ontvangst. Cromwell gedraagt zich in ceremoniis precies zoals de koning het deed en de gedeputeerden pretenderen om als leden van de Staten-Generaal met dezelfde eer ontvangen te worden als ambassadeurs, als leden van de souverein op dezelfde wijze als vertegenwoordigers van souvereinen, hetgeen de protector weigert: hij beschouwt hen als gedeputeerden, dus gezanten van de tweede rang. De oplossing vinden de Staten door de heren tot ambassadeurs te benoemen.

De verhouding tot Cromwell wordt daarna niet meer door protocollaire questies verstoord. Hij nodigt de ambassadeurs uit zich te dekken en defroeyert extraordinaris ambassadeurs. De Staten erkennen zijn voorrang zoals voorheen die van den koning. Zijn gezanten geven aan de Staten-Generaal de titel Hoog Mogenden.

Karel II geeft aan de Republiek echter weer minder eer, minder dan aan Venetië en zelfs Genua. Spoedig na zijn restauratie geraakt hij met de Staten in conflict over de voogdij van den prins van Oranje en in zijn verontwaardiging prefereert hij zelfs den keurvorst van Brandenburg voor hen. Pas na de vrede van 1667 herstelt hij de oude eerbewijzen.

De competentie met Savoye en Brandenburg duurt voort, de laatste zowel buiten als binnen het Rijk.

In het jaar 1651 neemt de Grote Vergadering in het kader van een omvangrijke actie tegen de corruptie het merkwaardige besluit om in afwijking van het internationale gebruik aan de gezanten te verbieden geschenken aan te nemen. Het is een late uiting van het in de zestiende eeuw algemeen heersende wantrouwen tegen gezanten, eigen zowel als vreemde. Aan de resolutie wordt streng de hand gehouden. Deze houding wekt in het buitenland verwondering en ook wel verontwaardiging,

maar leidt slechts in een enkel geval tot reciprociteit : de uitheemse gezanten accepteren voor en na de hun door de Generaliteit aangeboden geschenken.

Het ceremonieel in Den Haag heeft, zoals is opgemerkt, zijn definitieve vorm reeds voor 1648 in hoofdzaak ontvangen. Van de aanstelling van een introducteur is niets gekomen. De receptie in Rotterdam blijft opgedragen aan den hofmeester. Bij de Hoornbrug ontvangen, anders dan in 1639 was besloten, twee gedeputeerden den ambassadeur. De benodigde staatsiekarossen worden geleend van de Oranjes, ook nog na 1650, en de andere karossen van aanzienlijke ingezetenen van Den Haag. Pas vanaf 1662 beschikken de Staten-Generaal over een eigen staatsiekaros.

In zijn logement wordt de ambassadeur verwelkomd door gedeputeerden uit alle zeven provinciën. Gedurende drie dagen wordt hij door de staat gedefroyeerd in 's lands huis, als hoedanig sinds 1639 een aanzienlijk gebouw op de Korte Vijverberg dienst doet. Vanaf 1642 fungeert niet de hofmeester als concierge hiervan, maar de eigenaar.

Na de vrede van Munster besluiten de Staten voortaan geen huizen meer te huren voor uitheemse gezanten noch hun een vergoeding voor huishuur uit te keren. Zij weten hun protocol daarmee aan te passen bij hetgeen in de andere grote mogendheden gangbaar is.

Tijdens het defroy ontvangt de ambassadeur in het algemeen geen bezoek. Hij wacht hiermee tot na zijn eerste audiëntie. Wel houden gedeputeerden hem aan de maaltijden gezelschap.

Met den Fransen extraordinaris De Bellièvre geraken de Staten in 1651 in conflict over hun eis, dat hij aan de gedeputeerden tijdens het defroy in het huis van de staat en daarna in zijn eigen huis de voorrang zal geven. Bellièvre weigert beide en de zaak komt voor zijn vertrek niet tot een oplossing. Zijn opvolger Chanut geeft in 1653 echter ten dele toe: weliswaar ontvangt hij als gast van de Staten tijdens het defroyement in het huis van den staat van de gedeputeerden de voorrang en de hand, maar in zijn eigen huis geeft hij hun de voorrang. De Staten weten in latere jaren nog te bereiken, dat de ambassadeurs ook tijdens het defroy aan hun gedeputeerden de hand geven, overeenkomstig het gebruik elders. Zij hebben hiermee naar het taaleigen van de tijd „een verovering gemaakt”.

Ter eerste audiëntie worden de ambassadeurs geleid door twee gedeputeerden, maar nu, vermoedelijk sinds 1651, door de Grote Zaal. De president geeft hun nog steeds de titel Excellentie. De Staten kunnen hierin geen wijziging brengen zonder de verkregen rechten van bevriende vorsten aan te tasten.

In deze periode komen de eerste extraordinaris envoyés ter audiëntie en ter conferentie. Zij ontvangen op het Hof de hand noch de voorrang. Downing weet echter in 1661 na een heftig conflict te bereiken, dat men hem in de conferenties de hoge hand laat. Deze concessie breiden de Staten later uit tot de envoyés van de keurvorsten. Zij pretenderen overigens voor

hun eigen extraordinaris envoyés en ook voor hun extraordinaris gedeputeerden ongebruikelijke eer: de hoge hand in de huizen van ambassadeurs. De vreemde hoven en ambassadeurs gaan hier echter in het algemeen niet op in en de Staten moeten er tenslotte dan ook van afzien; in 1690 nemen zij een desbetreffende resolutie.

5. *Besluit*

In verschillende opzichten blijft het diplomatieke ceremonieel van de Staten-Generaal rudimenta tonen van de vroegere afhankelijke positie. De president geeft aan de ambassadeurs de titel Excellentie. De gezanten van den keizer en van de koningen van Frankrijk, Spanje en Engeland en van Venetië spreken daarentegen de Staten-Generaal slechts aan met Messieurs. Conferenties van ambassadeurs met gecommiteerden van de staat vinden, ondanks het streven van de Staten naar een voor hen meer eervolle regeling, steeds plaats ten huize van de gezanten.

Een bijzonder element is voorts het besluit om niet alleen extraordinaris, maar ook ordinaris ambassadeurs te defroyeren.

De Staten-Generaal streven er steeds naar zich door hun ambassadeurs waardig te doen vertegenwoordigen, zonder dat zij hen echter een staat laten voeren als de koningen of zelfs de republiek Venetië van hun ambassadeurs verwachten. Zij complimenteren, congratuleren en condoleren volgens de tussen vorsten gebruikelijke etiquette. Zij proberen mee te doen in pracht, in liberaliteit, in barmhartigheid — maar met ménage.

In 's Gravenhage bouwen zij een ceremonieel op, dat zich richt naar de vorstelijke hoven, maar, ook ondanks de invloed van Frederik Hendrik, een republikeins en burgerlijk karakter houdt. Na de dood van Willem II, tijdens de „ware vrijheid” der regenten, is er geen persoon van kwaliteit, meer die er zich mee bezig houdt. De met protocollaire aangelegenheden belaste personen zijn subalterne beampten. De representatie van de staat wordt verzorgd door gedeputeerden van de vergadering der Generaliteit. Werkelijk éclat is er niet. Het quartier van de Staten is sober en uiterst beknopt. De toegang is nederig. Daarom gaat men er toe over de ambassadeurs door de Grote Zaal te leiden, en deze is zeker een voornaam gebouw, nog indrukwekkender door de menigte tropheeën, maar men wandelt er tussen de kramen van die kooplieden, wier activiteit in het buitenland zo vaak geldt als kenmerkend voor de Republiek. Zo vertoont het Staatse protocol in dit opzicht, evenals trouwens in het algemeen, een merkwaardige mengeling van de barokke „behoefte aan een algemene conformiteit aan de gestelde normen”¹ — eer, digniteit, ceremonieel — en van het burgerlijke verlangen naar eenvoud, degelijkheid, deftigheid in eigen kring, de burgerlijke afkeer van, evenzeer als onmacht tot het voorname gebaar om zijns zelfs wil.

1. J. Huizinga, *Beschaving* 416.